

Verhalen over de IJsselhoeven
en de IJsselvallei

drie verhalen opgetekend door
bewoners in het gebied

isbn 90 78335 08 4

STICHTING IJsselhoeven

deel 6 van de IJsselhoevendocumentatie
IJsselhoeven in de IJsselvallei
behoud door verandering

Inhoud van de IJsselhoevendocumentatie

1. Een overzicht van de IJsselhoevendocumentatie, het project 'IJsselhoeven, schakelen en verbinden' en de Stichting IJsselhoeven welke informatie hebben we, wat heeft de Stichting IJsselhoeven gedaan en hoe gaan we verder?
2. Atlas van de IJsselhoeven
een atlas met kaarten, foto's van de boerderijen in de IJsselvallei, op CD
3. Minne aan de Rivier
een essay over het gewone, het bijzondere van de goede kant van de IJsselvallei
4. De historie van de landbouw en de hoeven in de IJsselvallei
de IJsselhoeven als getuigen van een rijk agrarisch verleden
5. De geschiedenis van het hoogstamfruit in de IJsselvallei
fruitteelt, tientallen jaren een bloeiende bedrijfstak
6. Verhalen over de IJsselhoeven en de IJsselvallei
drie verhalen opgetekend door bewoners in het gebied
7. De noordelijke IJsselvallei: identiteit en ontwikkeling
wat zijn de kernkwaliteiten van het gebied?
8. Een beschrijving van de IJsselhoeve en het erf
de uitkomsten van de hoevegesprekken: kenmerken van IJsselhoeven en erven
9. Nieuwe ontwerpen voor boerderijen en erven in de IJsselvallei
de resultaten van de bijeenkomsten 'ontwerpen aan boerderijen'
en 'ontwerpen aan erven en tuinen'
10. Onderhoud en behoud van boerderijen
een onderhoudswijzer voor de IJsselhoeven
11. Handreikingen bij boerderijonderzoek en bij functieverandering
Adressen
handige informatie

Het project 'IJsselhoeven, schakelen en verbinden' is mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Belvédère programma, de provincie Overijssel, de provincie Gelderland, de gemeente Voorst, de gemeente Epe, de gemeente Olst-Wijhe, het Prins Bernhard Cultuurfonds Overijssel, het Innovatiefonds van Het Oversticht en de inzet van vrijwilligers en bewoners.

Verhalen over de IJsselhoeven en de IJsselvallei

drie verhalen opgetekend door
bewoners in het gebied

Stichting IJsselhoeven met verhalen van
Jan van Leeuwen, Andermans boek'n bint duuster te lèèzn!
Bertus ten Bosch, Het zwarte wief
Fennie Woertman-Derks, De rendierjagers

deel 6 van de IJsselhoevendocumentatie

Uitgave Stichting IJsselhoeven, Veessen
januari 2006

INHOUD

Inleiding	3
Andermans boek bint duuster te lèèzn!	5
't Zwarte Wief	11
Rendierjagers	14

Auteurs:

Jan van Leeuwen
Bertus ten Bosch
Fennie Woertman-Derks

Foto's:

foto omslag: Lies Holstein, HX
eigen collectie Stichting IJsselhoeven
Rik de Groot tekst en beeld
fotostudio Gerlinde Schrijver pg 2, 4
Oudheidkundige Kring Voorst pg 11, 12, 13
Depot Archeologie Overijssel pg 14, 16, 17, 18, 19, 20

Eindredactie:

werkgroep IJsselhoeven, Paula van Houten

Ontwerp en opmaak:

Jos Hendrix, Groningen

Drukwerk:

Scholma Druk BV, Bedum

ISBN 90 78335 08 4

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

© Stichting IJsselhoeven, Veessen, januari 2006
www.ijsselhoeven.nl

I N L E I D I N G

De drie verhalen die in dit deeltje van de IJsselhoevendocumentatie zijn opgenomen, hebben een eerste, tweede en derde prijs gewonnen bij de wedstrijd 'verhalen vertellen' die de Stichting IJsselhoeven in het najaar 2005 heeft gehouden.

Het doel van de wedstrijd was om de orale geschiedenis van het gebied vast te leggen. De verhalen zijn gepresenteerd op de avond 'verhalen vertellen', op 11 november 2005 op de deel van de Grote Beurze in Terwolde. Daar waren meer dan honderd belangstellenden.

Ook Janna van den Berg, een professioneel verhalenvertelster, vertelde die avond over het leven op het platteland.

Op de avond zijn drie prijzen en drie aanmoedigingsprijzen toegekend.

Uit het juryrapport van de wedstrijd 'verhalen vertellen'

De jury bestond uit Gerrit Eilander, Loes ten Anscher en Annet Bruggert-Schrijver

"Wij, als juryleden, hebben het als een groot plezier ervaren om alle verhalen en anekdotes te mogen lezen. Het waren stuk voor stuk mooie verhalen, waarvan je bij het lezen dacht dat het heel erg jammer zou zijn als deze informatie verloren zou gaan.

Bij mij speelde ook een grote rol, dat het grootste deel van de schrijvers van een andere generatie is dan ik ben. Het leven op een boerderij in deze tijd is immers niet te vergelijken met dat van 50 tot 60 jaar geleden.

Het is belangrijk dat de Stichting IJsselhoeven het initiatief voor deze verhalenwedstrijd heeft genomen, zodat deze verhalen in ieder geval voor de generaties na ons bewaard blijven.

De inzet van de schrijvers is enorm geweest. Sommige schrijvers hebben zelfs meerdere verhalen ingediend.

In totaal zijn er 30 verhalen ingeleverd. De verhalen zijn zeer verschillend van aard. De één is lang, de ander kort. Sommige zijn meer beschrijvend en andere weer meer verhalend. Ook waren er diverse verhalen in het dialect geschreven. Ieder verhaal is op zijn eigen manier typerend voor de streek.

De jury vindt dat er niet voorbij mag worden gegaan aan de tijd en energie die alle schrijvers in er in hebben gestoken. De één neemt wat makkelijker een pen ter hand dan de ander. Maar iedere schrijver heeft op zijn of haar eigen manier het belangrijk gevonden om zijn verhaal te vertellen.”

namens de jury, Annet Bruggert-Schrijver

Bij de beoordeling is gelet op de volgende zaken:

- Het verhaal moet gaan over de boerderijen en de agrarische geschiedenis van de IJsselvallei.
- Het moet goed in elkaar zitten, spannend, echt of zo echt als echt kan zijn.
- Het moet niet te lang en te kort zijn en het moet origineel werk zijn.

Andermans boekn bint duuster te lèèzn!

deur Jan van Leeuwen

(Dialect van Heerde)

“Uutkiekn, en nârgns ankomm”.

“Vandaege bent wuule hier bie de boerderieje van Brinker umme ârfhuus te holln in opdrach van de familie’s Brinker en Donkers”. “Ik bin Lammert Heerschop en vandaege oe Ofslae-ger naems notaris Wiering en ik wense uule veule wille met de spulln die uule vandaege wilt koopm”. “Volgnde wèèke zal bie de notaris disse hoeve ‘Kiek op de lesseldiek’ te koop an ebeun wordn”.

“Allereers hek wat pottn en pann uut de geute en daornao komp de spulln uut de opkamer en de pronkspulln komp ’t leste an de beurte”.

Zo begon Lammert Heerschop zien betoog, vanof ’n ledder die teegn ’n heujbârg stond.

Geessien van Roelof de Kammer, die der ok is, kik heur oogn uut.

Vrogger had zie hier edierend en al die spulln meraekels veule deur de vingers ehâd.

De boer en zien vrouwe haddn heur altied netties behândeld en zie was niks te kort ekomm.

’n Trotse Diekboer die altied met de achternaeme wordn an espreukn en ’n pronte boernvrouwe.

Ok heur veurnaeme wordn bie ’t wârkvolk nooit enuumd.

Mar daor waern ok diekboern waarvan de vrouwluu haor op

de tandn haddn en van grootsegheid niet wissn hoe ze kiekn mossn. Mar die kondn vaeke ok gien meidn holln, of zie mos aoreg bie de hand wèèn.

Vanof de diek kuj vaeke al weh zien of de boerderiejn der schier bie staot.

't Eerste gezichte is 't beste oordeel.

Brinker was zo'n boer waarvan de boerderieje der schier bie stond..

Zie haddn jammer genug gien kiender en dat hef vrouw Brinker altied dwars ezèètn. Toen zie uut de tied ekomm bint en de nèèvm en nichn al dollarteekns in de oogn haddn, mos de boel bie opbod verkoch wordn.

Zie heb woordn met menaere ehâd, want der was niks op papier ezet dus mossn de familie van beide kantn de boel verdeeln.

lej kent ummers een mèènse niet veurdaj der een ârfenisse mee edeeld heb.

Der was vârdner niks an de hand ewes as veur 'n weeke eleen Jitske Halfwârk niet ekomm was die vertelln dat zie ooit van de boer 'n kiend ekreegn had. Mar hoe bewies ie dât.

Zie was hals aover kop vertrökkn toen zie op de boerderieje wârkn.

Dus toch nog 'n Brinker zij zeggn, mar deur dat zie heur eign vriejer altied wies emâk hef datte mos trouwm met heur en dat hie daor dan ok in etrap is, had zie gien rechn meer.

Dan kwamp ter nog bie dat zie 'n kleine weduwme uutkering had van hem, want Drikus Halfwârk was van de heuzolder evalln en was op slag dood.

Jitske die dit grote geheim altied met edrâg hef zag noe 'n kans schone umme nog wat te beurn.

De waore reedn löt zich raodn en dan praot wuule nog niet iens aover de schuldvraoge van de gebeurtenis, mâr daor hoof een ander de neuze niet an of te vèègn.

Mar as Jitske Halfwârk bèèter umme heur hen ekeekn had dan kon zie weh weetn dat de familie altied op Brinkers zien geld eloerd hef. En wat dach ze weh? Elke zondag waern ze umste beurnt bie vrouw Brinker ewes umme de goeje familie uut te hangn.

Vrouw Brinker had nog 'n half jaor elèèfd nao dat Brinker uut de tied egaon was.

Geessien had nooit las ehâd van Brinker. Hie had nooit toenaodering ezöch bie heur en kon dit dus niet geleuvm van Jitske. Zie hoopm dan mâr dat vrouw Brinker der nooit gien ârg in ehâd hef.

Mâr aj Bart Halfwârk noe zaagn dan was 't twee druppels water de boer van "Kiek op de lesseldiek". Zoas an de lessel zek "Hie is um uut de konte esneen".

De neture löt 'm niet leidn.

Dât de familie Brinker en de familie Donkers dus haos haddn dat was te begriepm. Aj met acht man deeln muttn kuj der gien iene potwies bie gebruukn. Asse gien ruzie emâk haddn dan haddn ze zelf de spulln kunn verdeeln mar as der hebberigheid en de grao-peregheid umme de hoek hen kik dan blif ter niks aover.

Der wordn van alles ebeun en der was ok veule volk op 't ârfhuus of ekomm.

Toen alles van de geute verkoch was, gunk alles der deur van de opkamer. En ie begriep toch weh dat der verscheidn opmârking eplaes wordn toen ok 't bedde verköch wordn. De iene zien dood is de ander zien brood.

Veule gefluuster.

De meidn-kaste daor had Geessien weh belang bie en zie beud ok met. Zie had veur heur zelf edach iets van 25 euro, mâr toen de Of-slaeger al bie 30 was wol ze toch nog 'n keer bien.

Uuteindelijk kreeg ze hem veur 35 euro.

Roelof zol 'm straks weh ophaeln.

Iederiene was onder de indruk van 't ârfhuus mar 't was ok gezellig en laow eerlijk wèen zo spreeke ie mekaere nog is.

Tussn de middag gungn der verscheidn effm naor huus, mâr der waern der ok wat die zelf koffie en breudties met ebrach haddn.

Der kwamp meer manvolk nao de middag, mar dat kwamp umme dat toen pas de spulln van de dêêle wordn verköch en daor haddn de keerls meer belang bie.

Der waern ok nog diekboern van de in de buurte gelèègn lesselhoeves die effm kwamm kiekn mâr ze stakkn aoreg de neuze in de wind want zie konn zich zonder die spulln bes reddn.

Mâr dat was grote schien, want zie haddn hun arbeiders weh opdrach egeevm umme iets veur hun te koopm.

En dan zolln ze dat laeter weh trugge betaeln onder 't veurwensel dat de arbeiders zich in de koop vergis haddn en der gien geld veur haddn.

Zo wordn dan de spulln deur de boer terugge eköch en heuln ze de schien van 'groot wèèn' op.
Hebbm is hebbm en kriegn is de keuns.

Roelof en Geessien haddn mar 'n kleine bedoening en mossn hard warkn umme de kop baovm water te holn.

En as der dan ârgns 'n ârfhuus was dan was dat 'n kans umme an spulln te komm.

En zo kwamp Roelof teegn de aovmp thuus met Geessien en de meidn-kaste. De vente die hun vae en moe an zaagn komm waern arg niejsgierig.

Opoe die de hele dag op epas had was dat niks minder.

En zo gungn zie naor dèèle waor alles wordn uut estald.

De kaste, 'n schilderijeje, 'n lampe en wat andere snorderijeje.

Roelof had nog eggn eköch. Die hadte al in de schuure eleg.

Opoe die nog goed bie de tied was mos alles heurn.

Nee, Jitske Halfwârk had zich niet laotn zien. Mâr goed ok zeg Geessien want der zol anders weh aoreg op heur neer ekeekn wordn.

Toen nao 't melkn Roelof 'n spellegien gunk doen met de vente veur dat ze nao bedde gungn, zag Geessien de kans schone umme de kaste effm uut te boenn.

Dât Geessien alles behalvm smeereg was dât was bekend, mar dat alle laaes der uut etrökkn mossn wordn en weh drie keer evreemm mossn wordn, dât was ârg aoverdreevm.

De middn la leup wat stroef en toen zie met wonder en geweld

der an etrökn had, kwamp der 'n pepier uut valln.

He, wat was dat noe?

Zie pakkn 't op en zag dat 't een brief was.

Zie las de brief.

Halverwege 't lèèzn zoch zie 'n strobaale op en gunk der bie

zittn. Zie had 'n kop as 'n

bolle want wat zie daor

las was eignlijk niet veur

eur bestemd.

't Was 'n brief van boer

Brinker, 'n soort van

schuldbekentenis. Nee,

niet veur zien vrouwe en

ok niet veur Jitske, en

wat dâche waor veur dan

weh?

Ik denke,..... genog

voer veur een streekro-

man!

Heerdenaar 25 jaar afslager op de ladder

HEERDEN — Veel collega's van heer Peter Bultenkamp uit Heerde ongehoord niet (meer) hebben; collega's, die als hij een nogal bijzonder beroep uitoefenen, dat van afslager. Een bijzaakje was (en is) het overnemen, meer dan een recht beroep. „Maar het is een zwaarste zaak“, zegt de heer Bultenkamp er spijtig van. Meer dan 25 jaar achtereen oefent de Heerdenaar het niet alledaagse vak van afslager nu uit voor de Heerder notarissen, die reuair in de loop der jaren opgevoeld hebben. Wat het allemaal nog opwerkelijk maakt, is het feit dat de nu 22-jarige heer Bultenkamp pas op 47-jarige leeftijd „soms“ afslager werd.

„Afslager was toen B. Kroes, maar die moest een gezondheidsrekenen zijn werk, erij posteding staken. Omdat ik in de tuin werkte voor de notaris Huisman en goed rekende kon, was de oorsake van mening dat ik hem best helpen kon. Ik was wel verantwoordig die eerste keer, maar ook heb ik er nooit van ghaft“, vertelt de Heerdenaar. Zijn eerste veiling was in Water Della Vista

aan de Koperweg, nu Huis Wilman; of werden veel boeken gevuld, waat hij zich nog te herinneren, en doervoor besteed veel belangstelling.

Problemen met zijn werk heeft de heer Bultenkamp in die ruim 25 jaar niet gekend. Ik ging altijd naar huis met het gevoel dat ik eerlijk verkocht had. Het was uithoer niet altijd mee ren in een taal met een dicht roed-gedijn de gang van zaken goed in het oog te houden; de mensen op de achterste rijen waren dan naar mogelijk te zien“.

„Gevoelbaar was het op een veiling in de oogen licht, op het Heerder dorpsplein. Daar werden dan veelal enige honderden perden gras gevuld, waarvoor minstens zoveel belangstelling houde aanwezig waren. Staande op een ladder kon de afslager zijn parities dan uitstekend overzien. De laatste jaren deden zich daar echter weer andere problemen voor: het steeds toenemende lawaai van het langzame verkooer.

Aan zijn tijd bij notaris Huisman, de eerste jaren van zijn afslagers-carrière heeft de heer Bultenkamp goede herinneringen, maar niet minder aan zijn tijd bij notaris Verbeul.

„Notaris Verbeul is 27 maal op mijn verhoording geweest, steeds 2 maanden en dan was het 1 gezelligst want alle boeren uit de oostrek waren er ook. Trouwen notaris Bok kwam ook nog steeds wanneer ik „laga best“, zegt Peter Bultenkamp met zender trots.

Het waren meest vaste klanten die hij onder zijn gehoor mocht rekenen. Vooral op de tweedagge veilingen was de opkomst enorm, bijv. bij het erfhuis van de Heerder kunstschilder Kieljens, waar veel antiek en schilderijen verkocht werden en bij de veiling van de nalatenschap van burgemeester Schorer die toen in de villa Hardershot woonde. Het was een kunst en wet zaak twijf te raken, vooral als er vast was ijer was. Maar dan was er altijd nog Graaf de Weerd uit Wapenveld, die het voor een dubbeltje af een kwartje wel mee wilde nemen. In zijn knusse boekerijtje aan de Oenevweg staat Peter nog vast aan die goede oude tijd terug en aan de bleders die na de ha-meeding zèlven „ik stond er nog an“.

EFE — De 2002 De Zoete Inval zal vrijdag zijn decennarbijeenkomst in de vorm van een jaarafsluiting gieten. De occasion, die weer in de zaal van de Technische School (ingang Kruisweg) wordt gehouden voor gehandicapten, maar ook voor later anten, heeft dan ook een wat ongepast programma. Er komt een keer uit Arnhem en voor antiek zoet vander een duo uit Binst. Een hapje en drankje zullen voor nog wat extra gezelligheid zorgen. De avond begint om half acht.

• Zo stond de heer Peter Bultenkamp jarenlang op het Heerder dorpsplein om perden grasland te vullen. „Soms“, herinnert de derde nota, was steeds als „soms-rekenen“, en als dan niet meer bood, zat er definitief naast.

't Zwarte Wief
deur B. ten Bosch.

Ik wil ule graag een verhaaltie vertel'n wat woar gebeurd is. 't Was daggik kort veur de oorlog. Ik was nog ma zo'n jonge, zo van een joar of zeum, achte en dan was het de gewoonte daw sunnessmidde noar "de Holle" ging'n. De Holle is een klein boerderiejgie an de Twelseweg in Tewoolde. Mien Va was doar geboa'n en toen in die tied woo'n doar mien opoe en mien ome Hendrik. Dat was breur en zuster. Mien opa hek nooit âekent. Aw doar dan sunnessmidde waar'n, dan had mien va altied wel wat te doe'n. Het was of gres mei'n of appels plukk'n. Vee had mien ome nooit völle. 't Meeste watt'e ooit e'had hef was daggik twee koei'n en een pinke. He had wel een grote bongerd met allerlei soorten appels en peer'n. Noe moi weet'n dat mien opoe hadstikke gek was van bloe'm. En zee zei altied : "Bloe'm moi 'so-vonds water geem' dan kunt ze de andere ma'n dadelijk begin'n met gruu'j'n en bluu'j'n". In de kamer was een groot hoog raam met allemoal van die kleine ruutjes derin en an de binnenkante waar'n twee van die opgevol'n vensters, met zo'n hartje derin, dan koi sman's zien of 't al licht was.

Die vensterbanke stond helemoal vol bloe'm en dan had ze der ok nog een toafel veur stoan en die stond ok helemoal vol. En toen op een oavend, 't was in de harfstied en 't was al duuster, toen ze weer an 't water gee'm was, leek het net asof der ene noar binn'n stond te kiek'n. 't Was net of ze buut'n een gezichte zag. Och dach ze, ik zal 't mien wel verbeeld hebb'n en ze dag ter verder niet meer an. Maar een paar oavenden later, zag ze weer een gezichte buut'n in 't donker. En toen zei ze tegen ome Hendrik: " 't Is net ofter ene buut'n steed te kiek'n". "Och lulle" zei ome Hendrik, "le heb ok altied wat". Doar ging weer een tiedje ôverhen en toen ging mien opoe s'oavens een keer water haal'n uut de pompe veur de koffie. Toen ze buut'n kwam in 't duuster en noar de pompe liep, was 't net of t'r ene hard weg liep, de weie in. Toen ze weer binn'n kwam, durm ze niks te zegg'n tegen Hendrik, bange dat ze weer of e'mopperd zol wor'n. Hendrik had zoak al 'e zeg hebbe, een bongerd met alle soorten appels. Ok sterappels. As die 'eplukt waar'n, werden ze meestal eerst in de bongerd op stro 'elegd, dan werden ze mooi rood. Oom Hendrik kreeg vulle mensen uut de stad op veziete. "Halers" neumde die. Die kwamm'n dan een ogenblik proaten en namen dan een zak vol appels mee op de fietse. Toen Hendrik een keer soavends nog late een tasse met sterappels uut de weie wol haal'n, veur de vesiete die der was, renn'n plotseling een zwarte gedaante veur hem uut en verdween in 't duuster. Toen hatte 't zelf ok 'ezeen.

Sunnessmiddes, aw weer op "de Holle" waar'n, vertel'n ome Hendrik het an mien va en mo. En ik as kleine jonge durm toen helemoal niet meer noar buten in 't duuster. De zwarte gedaante wed ut "Zwarte Wief" 'e neumd. 't Hef een hele tied 'eduurd, as ze 'soavends buut'n kwamm' dat ze heur weer zaggen. 't Werd tenminste an'ennom'n dat 't een vrouwe was. Ik vond 't altied zo griezelig, as mie ome Hendrik sunnessmiddes zei dat gisteroamd het zwarte wief ok weer achter de pompe stond.

Hoe lange of het hele geval 'e duurd hef, durf ik echt niet te zeg-g'n. Maar ik weet nog wel, dat ze op een bepoalde margin bie een boerderi in de buurte, in de schure veur de geiten lag te bid-d'n. Het was een gevluchte nonne die uut Duutslan kwam en uut 't klooster 'e vlucht was. Zee was arg vermagerd en zag d'r verschrikkelijk uut. Zee heb heur noar de St. Jozephstichting (Dat heet noe "De Spatie") in Apeldoorne 'ebracht.

En hier hult mien verhaaltien op, ik weet niet wat 'r verder met heur gebeurd is. Maar dit was de geschiedenis van 't "Zwarte Wief" een verhaaltien wat warkelijk gebeurd is.

De Rendierjagers door Fennie Woertman - Derks

Voorwoord

Dit verhaal heb ik geschreven naar aanleiding van de cursus Historische verhalen vertellen op scholen. Omdat het in de eerste plaats voor de jeugd bedoeld was, is dit verhaal vanuit de belevenis van een jongen verteld.

Inleiding

De boerderij waar ik geboren ben, of beter de plek, blijkt al heel oud te zijn. Al heel lang wonen er mensen en werd er steeds naast het oude een nieuw huis gebouwd. Het behoorde tot de Marke Duur. Wat is een Marke?

Een Marke is een verzameling boerderijen en huizen, met een stuk grond daar omheen, die tezamen een gemeenschap vormden. Als er recht mocht worden gesproken, dan was er sprake van een Marke. De afstand van de ene naar de andere Marke was vaak een dagtocht per voet. Aan de rand van het gebied stond een tolhuis.

De boerderij waar ik geboren ben heet nog steeds "Hoeve 't Hekke". Een hek: tol betalen. Het ligt aan de oever van de IJssel en de plaats heet "den Nul".

Een gekke naam. Den Nul is niets. Het is ook maar klein. Maar zoals zoveel dingen is het anders dan het op het eerste gezicht lijkt. De Nul, Nol, Nulde enz. betekent zandbult, een natuurlijke terp, rivierduinen.

Dat waren de plekken waar al heel lang geleden mensen gingen wonen of een droge, hoge plek vonden om te bivakkeren. Nu gaat mijn verhaal over die plek waar ik geboren ben aan de oever van de IJssel. Duizenden jaren geleden had de IJssel een heel breed stroomgebied. Water zoekt altijd het laagste punt. Er zijn nu dijken gemaakt om veiliger te wonen.

Vlak achter de dijk stond en staat nu nog de boerderij.

De Rendierjagers

Voor Gombert was het een belangrijk jaar. Hij was geboren in het jaar van de grote overstromingen dus hij zal zo ongeveer 13 jaar oud geweest zijn. Veel water is vaak erger dan grote droogte. Ze waren heel afhankelijk van wat de natuur voor hen in petto had.

Vroeg in het voorjaar was hij samen met zijn vader Orfik en zijn grootvader Lutevik vanuit het zuiden noordwaarts getrokken. Zijn moeder Iva bleef achter op de plek waar ze in de winter woonden. Zusje Anna was te klein om mee te kunnen. De meeste vrouwen bleven daar en ook de oude mannen.

Het leven van jagers en dan in het bijzonder van rendierjagers was zwaar en gevaarlijk.

In die dagen trokken rendierkudden met de kou mee naar het noorden. Dat was de tijd dat ze te vangen waren. De kudden volgden eeuwenoude paden, meestal langs een rivier. En waar veel prooi is komen ook roofdieren op af, zoals beren en wolven. Dus het was voor mensen een gevaarlijk tocht.

"Gombert". Gombert schrok. "Ja vader, hier ben ik". Hij had even staan dromen. Ze volgden een smal pad met aan beide zijden dicht struikgewas. "Bij ons blijven. Doorlopen. Voor de avond willen we nog bij de volgende schuilhut zijn".

Orfik en Lutevik droegen jagersspullen zoals pijl en boog en speren. Daar waren ze heel zuinig op. Soms vingden ze een hert of wildzwijn. De rendieren hadden ze nog niet gezien. Het vlees

werd meestal ter plekke gedroogd en de huiden gelooid. Die kunst verstonden ze heel goed. Ze hadden kleding nodig. Dat werd gemaakt van hertenleer. Dat was soepel en zacht. Rendierenhuid was veel stugger en taaier. Meer voor de koude winter.

“Hier stoppen we”. Zijn vader Orfik liep voorop, Gombert in het midden en grootvader Lutevik achter.

De plek lag beschut. Vlakbij stroomde het water van de rivier. Gombert was blij. Zijn taak was het de kookpot en kleine vuurstenen gereedschappen te dragen. Onderweg hadden ze een vuistbijl gevonden, waarschijnlijk verloren door een andere groep. Dat alles werd in een leren buidel op zijn rug megedragen. En dat was best zwaar.

“Tijd voor eten”. Orfik begon een kuil te graven. Een kookkuil. Lutevik en Gombert zochten hout en takken voor het vuur. De kookpot werd met water uit de rivier gevuld.

Met zijn tweeën liepen ze de rivier in. De zalm zwom met grote aantallen stroomopwaarts om in het ondiepe water kuit te schieten. Ze waren heel traag en gemakkelijk te vangen met hun speer. Een stevige stok met een scherpe punt. Ze werden gespietst. Gombert lustte graag zalm en hij dacht: “Het leven is zo gek nog niet”.

Het water in de pot kookte toen ze met de schoongemaakte zalm terugkwamen. Onderweg hadden ze bessen geplukt. Dat was hun maal voor die middag.

Ze waren voortdurend op hun hoede voor roofdieren, maar ook voor roofzuchtige groepjes mensen die rondtrokken. Het was een tweede

natuur van de mannen daar alert op te zijn.

Gombert genoot van de rust die ze zich na het eten gunden. Niet in het minst was hij er zich van bewust, dat later op die dag zijn hele leven zou veranderen.

Zoals alle mensen die in de natuur leven waren ze niet gewend veel woorden te gebruiken. Het was een prachtige dag. De zon scheen. Orfik keek naar boven: de zon stond bijna op het hoogtepunt.

“Oppakken, we gaan verder”. Lutevik knikte. Hun doel voor die dag was een punt bij de rivier stroomafwaarts te bereiken waar een doorwaadbare strook was. Die plaats heet nu nog Fortmond. Fort komt van voorde, een doorwaadbare plaats. Het was toen de riviermonding waar het water in zee stroomde. En daar langs kwamen de rendierkudden trekken op hun tocht naar het noorden. Als de drie mannen geluk hadden kwamen ze daar tegen de avond op tijd aan.

Alles werd zorgvuldig in de leren huiden gestopt en weer op hun rug gehesen.

Verder ging het, uren lang, zonder dat ze iemand of iets zagen. Alleen wat vogels en kleine dieren die zich overdag laten zien.

Tijdens een rustpauze, terwijl de zon in het westen bijna onderging, hoorden ze een bekend vreemd geluid. Orfik hoorde het het eerst. Hij tikte Lutevik op zijn hand. Die spitste zijn oren.

Ook Gombert hoorde het nu. Wat hoorden ze? Boven het geluid van de rivier uit hoorden ze hoefgetrappel, honderden hoeven ...

“De rendieren”. Gombert schreeuwde het uit. Ze waren vlakbij hun eindbestemming voor die dag. Ze wilden daar de schuilhut in orde maken en de kudden opwachten, nu waren ze er nog niet klaar voor.

In allerijl probeerden ze een plek te vinden om hun spullen veilig op te bergen en hun speren te pakken. Het hart klopte Gombert in de keel. Nu werd het spannend. Hij haastte zich achter de anderen aan. Voor hij wist wat er gebeurde zag hij zijn vader op de grond liggen. Hij was gewond aan zijn schouder. Hij had wel kans gezien een rendier neer te halen. Lutevik bekeek de wond. Een snee op de schouder en rug. Het was een ondiepe wond. Gelukkig viel het mee. Gombert haalde opgelucht adem. Geschrokken was hij wel.

Ze sleepten het gedode dier aan de kant en verstopten het tussen het struikgewas.

Gombert en Lutevik gingen op zoek naar een bepaald soort blad om de wond van Orfik mee af te dekken. Dat zou het bloeden stelpen. Ze waren op hun hoede want een gedood dier en de geur van bloed trokken roofdieren aan. Lutevik liep voorop. Ze hadden genoeg bladeren gevonden en waren op de terugweg toen het gebeurde.

Een grote bruine beer was geruisloos dichterbij gekomen. Op eens was hij tussen Lutevik en Gombert. Gombert schreeuwde

van schrik. De beer richtte zich op en wilde met zijn voorpoot toeslaan. Op dat moment stortte Lutevik zich op de beer. Met één haal van zijn machtige poot krabde de beer het gezicht en de voorkant van Lutevik open. Verstijfd van schrik stond Gombert er naar te kijken. Toen klonk er een gil, zo schril, zo hartverscheurend dat alles om hen heen stil viel. Verderop hoorde Orfik het. Hij vergat zijn wond en rende op het geluid af. Daar lag grootvader Lutevik. Gombert stond er als versteend bij. Van schrik was de beer verdwenen. "Gombert wat is er gebeurd?" "Een beer ...," was alles wat hij kon zeggen.

Ze knielden bij Lutevik neer en wisten niet wat te doen. Dit was te erg. "Gombert, grootvader moet hier weg. Kom". Ze maakten een draagbaar van stokken en dierenhuid. Heel voorzichtig legden ze Lutevik daarop en droegen hem langs het pad. Na een half uur lopen, zo tegen het donker, bereikten ze een schuilplaats. De hele nacht bleven ze bij Lutevik waken en tegen de ochtend stierf hij.

Gombert was ontroostbaar. Zijn vader sloeg een arm om hem heen. "Kom als het licht is moeten we grootvader naar zijn laatste rustplaats brengen". Die ochtend haalden ze klei bij de rivieroever. Orfik maakte daar een pot, een urn van en Gombert ging hout zoeken. Ze bakten de urn in het vuur. De dag daarop werd het lichaam van Lutevik gecremeerd. Zoals het behoorde. De stoffelijke resten werden in de urn gedaan en de urn werd in de grond begraven.

Een paar dagen zijn Orfik en Gombert nog bij de rivier gebleven.

Aan het eind van de zomer trokken ze met hun buit terug naar het zuiden, daar waar ze aan het begin met hun drie'n waren vertrokken.

Gombert heeft nooit verteld dat zijn grootvader zijn leven heeft gered. Hij heeft het ook nooit vergeten.....

4500 jaar later ging mijn broer met zijn schop metselzand opgraven tegen de rand van een stuk bouwland, vlak achter de IJsseldijk. Een lichte streep zand tussen de donkere lagen. Zijn schop ketste vlak langs een begraven pot. Heel voorzichtig heeft hij de urn eruit gehaald.

In de pot zaten menselijke resten. Die urn ligt nu in Depot Archeologie Overijssel in Deventer.

Niemand kent het verhaal daar achter. Alleen wij.

Epse, oktober 2005

